

միմուսները երգվում էին իր մնարի մօտ եւ, իր սրտի միջից ակօսելով, իր ներքին զգացումների ողորկում, անցնում թույլում էին դէպի Ենիովյա եւ այժմ, Ենիովայից անդրադառնալով, խօսում էին կրակի միջից — բողբոջի միջից — « Մովսէ՛ս, Մովսէ՛ս, քս ազգակիցների տառապանաց չափը լցուած է . . . նրանց աղաչանքի ու պաղտաւորի ձայները երկիրը են հասնում . . . գնա՛, գնա՛, քո եղբայր Անարծիհն ու նրանց աղափոր . . . »

Երկրպագեց Մովսէս իր ազգակիցների ցաւերի այդ հրդեհին, հնազանդեց բողբոջի խօսող ձայներին, հոգեւ բոլոր զօրութեամբ ողջագութեց իր մօր քաղցը շունչն ու յիշատակը, ցըրուեց ձիգ ձիգ տարիներով իր մարի եւ գոյութեան վրայ տիրող շամանդաղը եւ նոր ու նոր հոգի առած՝ վերցրեց գաւազանը եւ քնկերացած իր մեծ եղբայր Անարծիհն հետ՝ նորից դէպի Եղիպատոս վերադարձաւ, իր թշուառ ժողովրդին երևալը, շարժեց նրա թմրած հոգին, խօսեց նրանց, ուրիշ հանեց նրանց :

Մովսէս ու Անարծիհ, երկու հարազատ եղբայրներ, գլուխ կանգնեցին իրենց դժբաղդ ազգակիցներին, հանդէս եկան ժամանակի Փարսւտին, եւ իրենց ժողովրդին աղաւթ թողնելու խնդիրը յուզեցին, պահանջեցին, պաշտպանեցին այնքան, մինչեւ որ եղիպատական գլուխ թեւան անարգ լուծը թօթափեցին, ստրկութեան շղթաները կտորատեցին եւ Հրէութիւնը աղափորեցին :

Եւ մայրութիւնը տարաւ իր երկրորդ եւ վախճանական յայրանակը :

Մ. ա.-ը. ՄԵԼԵԱՆ

1 Յունվ. 1905, Պարիզ

ԹԻՔԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԹԱՏՈՐՆԸ

(Շարունակութիւն եւ վերջ)

ԵՐՐՈՐԴ ԾՐՋԱՆ(1)

Օսմանեան երաժշտական թատրոնին պատմութիւնը այնքան սերտօրէն կապուած է իր զբաղման թատրոնին պատմութեան հետ, որ անկարելի է անոր մասին չխօսիլ հոս :

(1) Պ. Թալասօյի յօդուածին այն մասը որ «Անահիթ»ի վերջին թիւով հրատարակուեցաւ, կը կէտ հետեւեալ տիպոսը «Մերկորդ օրացն. — քրիստոնէական վարպետները», որ մոռցուած էր մեր քաղցրահամբեր մէջ : — Այս թիւով հրատարակուած պատկերները առած են Revue Théâtrale-ն :

Շատ առաջ Անմէտ Միտհաթէն, որ գրած է Զեյնալիքեր, Զեհնիլի եւ Զիպաի դուստները թիւները, երաժշտութիւնը մտած էր օսման համար թատրոնին մէջ . անշուշտ՝ արեւելեան երաժշտութիւնը, որ ա՛յնքան տարբեր է եւրոպականէն :

Այստեղ, բոլոր փառքը կը պատկանի Հայոց մը, Տիգրան Զուհանեանին :

ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒՀԱՃԵԱՆ. — Ծնած Պոլիս 1840ին, Տիգրան Զուհանեան իր առաջին երաժշտական ուսումնասիրութիւններն ըրաւ Տաճ-

Տիգրան Զուհանեան

կաստանի մէջ. Յետոյ գնաց իր արուեստը կառարելապէս ուսանիլ Իտալիա, Միլանի Գեռսերվաթուարը, իր առաջին գործը եղաւ Արշակ, օփերա՝ չորս արարուածով, զոր նշանաւոր արուեստագէտները ներկայացուցին Նաուսի Թատրոնին մէջ : Այդ սկզբնաւորութեան գտած շատ մեծ յաջողութիւնը զինքը քաջալերեց ամբողջապէս անձնատուր ըլլալու այդ անպարզելի որ Արեւելքի երկիրներուն մէջ ապերախտ է եւ անշահաբեր :

Իր երկրորդ գործին — Օլիմպիալի — շատ մը կտորները Վիեննայի եւ Նափոլիի նուագահանդէսներուն մէջ զարնուելով՝ շուտով տա-

բանեցին հայ երաժշտին անունը (1) :

Յետոյ յաջորդաբար արտադրեց Արիֆ, Քեօուկ Վհենա եւ Լեպրիպիանի Հօրհօր, երեք օփերէթ-ներ որոնք շատ տեղումնք ներկայացուցեցան, — մանաւանդ Քասիբէ եւ Աթէնք, — եւ յաւաջ բերին — մանաւանդ Արիֆը — ընդհանուր խանդավառութիւն :

Արիֆի լիպրեթթն, զոր շարադրած է Պ. Ալպօրէթօ, Պուլաթիօի Գիւղիկն նոր իշխանընթերթական բնոյ պատշաճեցումը մըն է : Թըքահան օփերէթին մէջ, Յորոթէն կը կոչուի Արիֆ եւ Պապէ : Համի-Վիսի : Արիֆի երաժշտութիւնը

(1) Պ. Թալասօ սխալած է կարծելով քի Արշալը եւ Օղիմփիան երկու տարբեր օփերաներ են. Չուհանեան արտադրած է միմիայն մէկ օփերա մը՝ հայկական նկերով. լիպրեթթն, զոր գրած է Թովմաս Թեքեան՝ իսպառեկ, լեռնայ թարգմանս) ալ է հայերէնը, Արեալ Բի եւ Ողիմփիադայի տարիսնմեռուն պատուէն տուրք կը դառնայ : Այդ առաջին գործին երաժշտութիւնը գոտ խաղական է՝ ինչպէս մեզ հայորդած են գործին ծանօթ անձեր, եւ ոչինչ ունի արեւելեան : Այդ օփերան չէ գտած վայրց մեք մեծ յաջողութիւն, եւ այդ պատճառով է որ՝ Չուհանեան տխրաւոր է քրական օփերէթներու մէջ փայեցնել իր տաղանդը, աւելի ընդարձակ հասարակութեան մը դիմելով իրական յաջողութիւն մը գտնելու համար : Չուհանեան՝ հակառակ այդ զիջողութեան՝ չէ վաճառուած նորին ինչպէս իր տաղանդը կ'արժէք. — քննա գործի մտայ չըլլալով, անկեանք մեք ինկած է վաճառուի հոգւով Հայտ մը, որ՝ օգտուելով անոր անձկութեան մէկ վայրկեանէն՝ փոքրիկ գումար մը փոխ տուած է փոխարէն անկեց խլած է բուրք մը որով գրեթէ բացարձակ տէր կը դառնար անոր անցեալ եւ ապագայ բոլոր գործերուն ներկայացմանց հետոյրին. սաի պատճառ եղած է Չուհանեանի միջոց ներապառն եղեցեալքեան մէջ մնալուն եւ օտաւելի էլ զոր արտադրելուն Բան ինչ որ կարող պիտի ըլլար՝ եթէ տարբեր պայմաններու մէջ գտնուէր : Յաւալի է որ հայ մամուլին մէջ դեռ ոչ մէկ իրականաբար օրգանաւորութիւն չէ հաստատուած Չուհանեանի երաժշտական գործին ու կեանքին վրայ, Ծ, Խ,

հրաշակերտ մըն է իր տեսակին մէջ մէկ հատիկ :

Իր վերջին օփերա-դիւթտադը, Չեմիտի, որ նախ ներկայացուցաւ 1891ին Վրէժորտիայի ձմեռնային թատրոնին մէջ՝ տիկին Պէնաթիի Ֆրանսական խումբին կողմէ, 1893ին վերադարձն ներկայացուցաւ « Յորանսական նոր թատրոն »-ին բեմին վրայ՝ Պ. Յորանսիին իտալական խումբին կողմէ : Այդ երկրորդ ներկայացման առթիւ, Չուհանեան իր գործը վերաձուլեց : Յաջորդութիւնը անպակն եղաւ, Ատոնյոյէ գտաւ, « Սփլանտիտ-Թալէրն »-ի նուագախումբը յաւանքաւոր է իր բեմերէթումերն բազմաթիւ կտորներ որոնք ունկնդիրներու հիացումը զբոսնում են միշտ :

Օտանեան երաժիշտներն ինքը միակն էր որ արեւելեան երաժշտութեան ստաւ տալովսի ձեւ մը որ զայն եւրոպական խմբաւորապետութեան պատշաճեցի զարձուց, եւ իր պաղաւթներուն ինքնատպութեամբ, իր երաժշտական ոճին թարմութեամբ, իր նուագահարկին գուշակութեամբ՝ ուր կարծես Արեւելքի արեւուն ձառնապիթը կը փայլի, իր արուեստը հասկանալի պարմուց օտար հասարակութեան եւ իրաւունք ունեցաւ ընդունելու այն հզօր համակրութիւնները որ ամէն կողմէ իրեն կ'ուղղուէին : Harmonie եւ contre-point մէջ իր հմտութիւնը ամուր հիմք մը կուտայ իր երաժշտական շարադրութեանց եւ հրապարակ որով իր ամենափոքր Ֆրագներն անգամ տողորտած են՝ ատով աւելի զուարթ կ'ըլլայ :

Սան-Սթէֆանօյի մէջ, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ խաղաղութեան դաշնադրել կ'ընդունուէ յետոյ, Նիքոլա մեծ-գութը իր ձեռքով անոր պատուանշան մը շնորհեց : Չուհանեան արդէն ատկեց առաջ քանի մը վեհապետներու գնահատումը վայելած էր :

Բազմաթիւ փառիշտան երաժշտական քննադատներ, ի միջի այլոց Թան լրագրի ճանադարձ՝ Վէպէր, երկայն ու ներքողայեց յօդուածներ նուիրած են գործերուն այդ երաժշտին որ մեռաւ Իգմըր, գրեթէ թշուառ վիճակի մէջ, ամէն կերպով շահագործուած, եւ առանց ունեւալու իր տաղանդը փառելի մէջ նուիրագործուած տնտեսու յանքան ջերմապէս երազուած գերագոյն ուրախութիւնը :

ՉՈՒՀԱՏՆԱՆԻ ԱԶԳԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՐԳԱԿԱՆ
ԹԱՏԵՐԱՅԵՄԻՆ ՎՐԱՅ. — Չուհանեանի ազգե-
ցութիւնը շատ մեծ ու վճռական եղաւ օսման-
եան երաժշտական ու նոյն իսկ տառական
թատրոնին վրայ, Կարելի է ըսել թէ բովան-
դակ ժամանակակից թրքական թատրոնը հայ
վարպետին ծախածնունդներէն կը ծաղիւ Արիֆի
ներկայացումներէն ետքն է որ ժամանակակից
թրքական թատրոնի գրական շարժումը որդաւ-
սէս մարմին կ'առնէ, նրա ժշտական շարժումը
այդ առաջին մղումին հետեւեցաւ։ Չուհանեանի
յաջողութեան դադարաւ կազմելով արժէքին
վրայ գեղարուեստական ճիւղի մը որ մէկ օրէն
միւսը ժողովրդական կը դառնար, Թուրքերը
չուշացան երիտասարդ երաժշտին օրինակին հե-
տեւելաւ։ Նոյն իսկ վէճեր տեղի ունեցան Չու-
հանեանի խումբին (որ Սուլթան Պայազիտի
հրապարակին Միսաֆիրիսանէին բակին մէջ ա-
ճապարանքով կառուցուած թատրոնի մը մէջ
կուտար իր ներկայացումները) եւ Յակոբ Վար-
դովանին խումբին միջեւ, որ ինչպէս տեսանք՝
Կէտիկ-Փաշայի թատրոնին մէջ հաստատուած
էր։ Այդ արուեստագիտական դժտութիւնները
նպաստեցին թրքական բեմին տալու զարգա-
ցում մը զոր առանց այդ հակառակութեան եր-
բեր պիտի չունենար . . . Այդ զուգահեռական
գործունէութեան վարիչներն եղան Շաքիր փա-
շա, նախկին թրքական դեսպան ի Ս. Փէթերս-
պուրկ, Ակեա՝ Էֆէնտի, նախկին թրքական
դեսպան Աթէնք մէջ, եւ Պէտրի պէշ, Կօրե-
նիֆի հեղինակը։ Կանի մը բարեկամներու օգ-
նութեամբ թարգմանեցին զա Պէշ Էյեմը, Օրֆե-
օ-գ-Անգիտը, Ժիւօֆի-Ժիւօֆյան, լի Պրիլանը,
շա Յիյշ Տը Մասաւ Անիօն . . . Այդ ներկա-
յացմանց յաջողութիւնը շատ մեծ եղաւ, եւ
ինչպէս գիւրին է գուշակել, զուգակշռեց Չու-
հանեանի խումբին յաջողութիւնը։

Ինչպէս ըսինք արդէն, միմայն Չուհանեան
է որ իր արեւելեակն երաժշտութիւնը գրեց եւ-
րոպական նուագախումբի համար որ կը կազ-
մուի լարաւոր, փայտեղէն, պղնձեայ գործի-
քներով եւ batterieով։ Գալով միւս օսմանեան
երաժիշտներուն, ինչպէս Անմէտ Միտաթ,
իրենց օրերէթները գրեցին թրքական երաժիշ-
տներու համար որոնց յատուկ նուագախումբը
կը կազմուի միմայն կիթափներով, « թէֆ » եւ-

րով, փանդիւններով եւ ջութակներով։ Եւ այդ
գործիքներն ալ տարբեր են այդ անունով եւրո-
պացւոց ծանօթ դո ծիքներէն։ « թէֆ »-ները հինգ
զոյգ ժողովրդի ծնողաներ ունին, փանդիւնը հա-
ձեւ է, կիթափները ձուածու, ջութակները տա-
րօրինակ ձեւ մը ունին եւ ծուակի վրայ կըր-
թըցնելով կը նուագուին։

ԳԵՐԱՍԱՆՆԵՐ

Մահմետական կնոջ համար անկարելի ըլլա-
լով՝ ըստ օրէնքին՝ հրապարակաւ երեւալ էրիկ
մարդու մը հետ — նոյն իսկ եթէ այդ մարդը
իր եղբայրը, հայրը կամ մինչեւ անգամ ամու-

Հայ դեռասանուհի մը « Ափիֆե Անժեյիֆ » ի
դիւրին մէջ .

սինն ըլլայ, — եւ հետեւաբար բողբոմբն ան-
կարելի ըլլալով իրեն համար՝ ընտի վրայ ելլել
իր ընտանիքին հետ ու եւէ կապ չունեցող շատ
մը էրիկ մարդոց հետ, — հեղինակներն ու անօ-
րէնները ստիպուեցան իրենց կանայքի դերակա-
տարները գտնելու համար Հայուհիներու՝ դիմեց

Տիկին Անհամեան

... Աստուծոյմէ պիտի յիշեմ անոնք որ շատ նշանաւոր են եղած, Տոսմին, կատակերգութեան եւ օփերէթին մէջ, Օր. Երսնուհի Գալթաշեան, թրքական բեմին Գրուազէթը եւ միեւնոյն աստին Շնէտէրը։ Երբեք չպիտի մոռնամ խորոստ ու ջղուտ խաղացուածքն այդ արուեստագիտուհոյն, — զերասանի գաւակ, բեմի վրայ մեծցած, — խուճիրն առաջին երգչուհին, աստղ մը որ իր բոլոր պայծառութեամբը փայլած է Պոլսոյ մէջ եւ որ պիտի կարենար նոյնպէս յաջողութիւն գտնել Ֆոյի-Տոնալարիի, Պուֆ-Փարիզիեկի, նոյն իսկ Վառլեթի բեմին վրայ։ Ի՞նչ գերազանցութիւնն անոր մէջ էր,

որ այդ նոյն դերասանուհին, օփերէթի մէջ այնքան աշխոյժ եւ սրամիտ, լաղնելու ձիրքն ալ ունէր գերագոյն աստիճանով մը։ Աջանելի էր առամի մէջ, ուր առաջին դերերը իրեն կը յանձնուէին։ Ինչպէս Ժան Հատինկ եւ Ժան Կոանիէ, ինքն ալ իր մէջ կը պարունակէր օփերա-պուֆի « տիվէթ » մը եւ առամի մեծ գերասանուհի մը։ Օր. Վիրգինիա Գարազաշեան, իր(ք)ը, կատակերգութեան մէջ՝ անմոռանալի, Օրիորդ Գօլպ մը, որ զետէր կաշութեան մը զաւեշտականութիւնը ի վեր հանել հաղորդական զուարթութեամբ մը եւ շատ ինքնատիպ ներութեամբ մը։ Օր. Մարի Նուարդ, որ վա-

դասաս մահուամբ մը խլուեցաւ բեմէն: Կուրծքի հիւանդութեամբ բռնուած, եւ իր վիճակին դիտակից, չվարցաւ Անմէտ-Միտաթ էֆէնտիէն խնդրելու որ իրեն համար թրքերէնի վերածէ Գաւելիազարդ Տիկիկը, Մեծանուն հեղինակը թոքախտաւոր դերասանուհիին փախաքը կատարեց: Օհ, խորապէս յուզիչ տեսարանը այդ Մարկիթիթ Կոթիէի դերին, խաղացուած — աւելի ճիշդ՝ ապրուած, — պատանուհի մը որ կը զգար թէ կը հասնէր այն արտէն որ տուամին

Նողութիւններ, բայց չկրցաւ իր հանճարեղ նախորդը մոռցնել տալ: Տիկիկն Անէմեան, Պոլսոյ ժերմէն Կալուան, հոյակապ կ'ըն մը, որ արժեցուց իր հազուագիւտ ուշիմութեամբն ու քաղցրահնչիւն ձայնովը, Չուհանեանի գործերը, որոնց բոլորին կ'նոյ գլխաւոր դերերն ինքն է կատարած: Տիկիկն Սիրանոյշ եւ Աստղիկ, երկու քոյրեր, երկուքն ալ քոնթրալթօ հրաշալի ձայնով եւ արձանական գեղեցկութեամբ օժտուած:

Օր. Մարի Նուարդ:

Պետրոս Աղաւեան

հերոսուհին պիտի մեռցնէր: Ամէն անոնք որ ներկայ գտնուած են այդ կենդանի իրապաշտութեամբ համակուած ներկայացուցիչ, — որովհետեւ խեղճ աղջիկը ճշմարտապէս կուլար եւ իր վտիտ մարմինը անկեղծ հազով մը կը թոթվուէր, — պահած են Յր. Նուարդէն յիշատակ մը զոր ոչ մէկ դերասանուհի, այդ գերին մէջ, պիտի չլքնէ: Տիկիկն Հեքիմեանի որ Օր. Նուարդի յաջորդեց, մեծ արժանիք ունեցող գերասանուհի մը եղաւ, ունեցաւ փայլուն յա-

Այդ դերասաններուն մէջէն՝ յիշենք Յակոբ (Վարդուխանը, որ առաջին համբաւ հանող դերասանը եղաւ: Թէպէտ միջակ էր իր տաղանդը, ինչ որ ապացուցուեցաւ երբ եկան իր յաջորդները, — Ժողովրդին մէջ՝ որ գինքը կը սիրէր եւ որուն երկայն ատեն մեծ հաճոյք է պատճառած՝ ձգած է յիշատակ մը, որ աւանդութեան մը կարգ անցած է: Աղաւեան — Հայ մը — ամենէն մեծը օսմանեան տաճարական դերասաններուն, միեւնոյն ատեն ուշա-

գրուած նկարիչը եւ տաղանգաւոր բանաստեղծ՝ ինչ որ կը հաստատեն Ռուսիոյ մէջ տպուած իր աստիճաններէնու երկու հատորները : Տեսակ մը արեւելեան Մոսկւ-Սիւլի, որ ինքզինքը բոլորովին կը մոռնար, հերոսի « մերթ »-ին մէջ մտնելու համար, իր չնորհիւ, Թուրքերը ճանչցած, ծափահարած, սիրած են Շէրափիլը որուն աւանդաւոր թարգմանն է եղած : Արուեստագիտական խղճամտութիւնը աշխարհ յառաջ կը տանէր, որ մինչև իսկ գերերը կ'երթար ուսումնասիրել, ապրիլ՝ այն վայրերուն մէջ ուր խաղին դործողութիւնը կ'անցնէ : Այսպէս՝ նոյնացած է Սթէլլոյ հետ վեհակի եւ կիպրոսի մէջ, Բօմբօի հետ՝ Վերոնայի մէջ, Համբէթի հետ՝ Էլ-սինէօրի մէջ և . . . Երբ մարդ կը մտածէ թէ [Ազամեան դերասանական արուեստը կրօնական պաշտօն մը կը նկատէր, ուրիշ բան կարելի չէ ընել քայլ հիանալ այդ բնականութեան ջանքին վրայ, աշխարհ անկեղծ՝ որ իր մահուան պատճառ եղաւ : Իրիկուն մը, որ Ա. Տիւմալի Գիլը կը ներկայացնէր, աշխարհ համագունքով ու կրակով խաղաղ համարուաւ որ տեսարանը՝ « Ես փոխիմնեմ » եմ, հա՛ն », որ նոյն իսկ բեմին վրայ նուազում ունեցաւ : Վերջուցին տարին զինքը՝ հոգովարք : Գանի մը օր յետոյ մտաւ՝ ուղիղային բորբոքումէ մը : Էրնէսթօ Րոսսի, իտալացի հռչակաւոր դերասանը, որ ներկայ էր այդ իրիկունը եւ մահամերձին ընկերացաւ մինչև առունը, ըսաւ Ազամեանի համար թէ՛ « Արուեստագէտի ամենագեղեցիկ հոգին է որ երբեք ճանչցած ըլլայ » (1)

(1) Պ. Թալասօ այսեղ զոն եղած է բոլորովին սխալ տեղեկութիւններու զոր իրեն տուեր է՝ ինչպէս ինքն իսկ մեզ յայտնեց՝ Պ. Անմեդեան, Ազամեան երբեք բրեքեն լեզուով ներկայացում չէ տուած, երբեք չէ ցացած վեհակի, Վեռնա, Կիպրոս կամ Էյսթեօր : Ճիշդ է որ Րոսսի Պոլսոյ մէջ հանդիսասէն եղած է Աղամեանի վերջին ներկայացումներէն մեկուն (Գիլ) եւ իր բաժնեւէջումը յայտնած է անոր, բայց այդ ներկայացումին անմիջապէս յետոյ չէ որ մեռած է Աղամեան, ու դերասանական յուզմունքին չէ որ մեռած է, այլ փոխորդային ծիրախսէն որով տառապէցաւ երկայն ասեմ՝ Պոլսոյ ռուսական հիւանդանոցին մէջ : Յաւալի է դարձեալ որ Պ.

Լ Մահեան, որ յաջորդեց Ազամեանի, մեծ արժէք ունեցող հաղուագիւտ ու յիմուքեամբ դերասան մըն է : Իրեն կը պակսէ սովորաբար այն թոփը որ կը բնորոշէ իր հանճարեղ նախորդը :

Ապտիւլ-Բէզաք էֆէնդի, ամենէն փայլունը թուրք կատակերգուներուն, թրքական բեմի Գոլընը, Թրեանց, Համոի էֆէնդի եւ Գիւլիւ-Իսմայիլ, պատուական կատակերգուներ, բայց որոնց փառքը կը նսեմանայ Ապտիւլ-Բէզաքի հանճարին մօտ,

ԱՏՈԼՅ ԹԱԼԱՍՕ

Պ. Շէկէնեկ. — Գունաւոր փորագրութեանց վերջին ցուցահանդէսին մէջ, Պ. Շապանեան ի տես դրած էր քանի մը սիրուն ու ինչնասփայ գործեր : Առաջին անգամ է որ Պ. Շապանեան կը փորձէ փորագրութեան նուրբ ու ճոխ արուեստը : Իր այս սկզբնաւորութիւնը յաջողութեամբ պատկերացաւ : Հաճողով իմացանք որ կատարութիւնը գնած է իր փորագրութեան գունաւոր ծովանկարներէն մին՝ Լիւքսանպուրի մուսէնը դրուելու չամար :

Ա Ի Ե Տ Ի Ս

« Գորիէ Էօրօփէն » կ'աւտէ թէ, ստորգաղբիւրէ իր ստացած տեղեկութեանց համեմատ, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի հեւնադուքիւնը ծանրացած է եւ թէ մահը մօտալուտ կը կարծուի :

Թալասօ, զնահատելով հանդերձ հայ արուեստագէտներուն կարեւոր դերը քրական բանաստեղծութեան եւ երաժշտական շարժման մէջ, բաւ մը բաժն չըլլալ հայկական բանաստեղծութեան մասին որուն ծառայած են այդ նոյն արուեստագէտները՝ քրական բանաստեղծութեան առաջ :

Մ. Խ.

Le Gérant : FRÉDÉRIC MACLER

Imp. D. DOGHRAHADJIAN
18, Rue des Gobelins, Paris.